

ПРАКТИКА МІКРОМІНІАТЮРИ ЯК АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Теліженко Людмила Вікторівна
*доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри
конституційного права, теорії та історії держави
і права, Сумський державний університет
м. Суми, Україна*
Telizhenko L. V.,
*Doctor of Philosophy, Docent, Associate Professor of the
Department of Constitutional Law, Theory and History of
State and Law, Sumy State University
Sumy, Ukraine*

Вперше аналізуються антропологічні особливості практики мікромініатюри з використанням постнекласичної методології. З позицій тоталогічного підходу в практиці виявляються два її взаємопов'язані етапи, практика Я-буття та практика Все-буття, які відповідають різним типам цілісності самого митця, атрибутивному та біфуркаційному.

Ключові слова: *практика, людина, цілісність, мікромініатюра, постнекласика.*

В умовах глобальної кризи сучасності, найглибшим виявленням якої є криза самої людини, особливої актуальності набуває проблема осмислення практики людини як відображення її власної сутності в практичному ставленні до світу. У цьому контексті особливий інтерес викликає практика мікромініатюри, яка, з одного боку, є новоутворенням сучасної культури і відображає як рівень розвитку самої людини на сучасному етапі еволюціонування, так і досягнення відразу декількох сфер її практичної діяльності (науки, техніки, мистецтва), а, з іншого боку, виявляє глибинний антропологічний зв'язок, який історично не переривався, але залишався не пізнаним, з іншими практиками людини, зокрема духовними. Виявлення в цих

практиках спільного антропологічного ядра здатне наблизити нас як до розуміння сутності людини та закономірностей її розвитку, так і до осмислення всіх практик як її відображення.

Складність досліджуваної теми зумовлює необхідність звернення до постнекласичної методології як більш високого типу наукової раціональності, з позицій якого виникає можливість осмислити практику мікромініатюри як практику людини самої себе, спрямованої на виявлення власного потенціалу, укоріненого в її «людиномірній і людиномирній» сутності одночасно [1].

За визначенням культурологічного словника, мікромініатюра (від грецьк. μικρός (мікрос) – “малий”) – це “художній твір (зазвичай живописний) малих розмірів, який вирізняється особливо тонкою манерою накладування фарб” [2]. Специфіка створення мікромініатюри полягає в тому, що вона не доступна не лише для пересічної людини, а і для художника “від Бога”. Виявляється, що навіть природного таланту художника, наприклад, Рембрандта чи С. Далі, тут недостатньо. Практика мікромініатюри має щось більше, ніж її очевидне і безпосереднє значення. Вона формує нову людину і є мірилом її надможливостей, титанічної роботи над собою та виявлення власного потенціалу, діапазон якого важко піддається розумінню.

З точки зору філософської антропології ця не утилітарна практика демонструє потребу і можливість людини виходити за власні межі, що називається трансцендувати. Естетичний досвід їй надає можливість виходити за межі власних очевидних можливостей, відкривати для себе нові межі світу, демонструвати гру творчих сил та духу. А це означає, що практика мікромініатюри задає людині нову мету діяльності, в прагненні до якої вона трансцендує та переживає власну цілісність як цілісність світу.

Це дозволяє стверджувати, що практика мікромініатюри є мета-практикою, оскільки виготовлення мікросшедевр передбачає єдність відразу декількох практик митця, як власно мистецько-художньої практики, так і інших: ювелірної, інженерної, наукової, практики самого себе тощо. При цьому в даній практиці має місце поєднання ознак як зовнішніх, так і внутрішніх

практик, представлених, насамперед, гармонією зовнішнього і внутрішнього світу самого митця.

Справа в тому, що для звичайної, пересічної людини така єдність світів, як і єдність практик, невідома і в принципі не можлива. Адже під духовною практикою розуміється не наявність духовності в людині, яка сама по собі є чимось звичним і не викликає подиву, а така внутрішня самозміна людини, яка проявляється навіть у її фізичній трансформації, появі нових якостей і властивостей, які не можливі без цих змін. У такому розумінні трансформаційних процесів духовною, як це зазвичай вважалося, є саме релігійна практика.

Найперше, що потрібне майстрові при створенні мікромініатюри, є досягнення високого рівня сконцентрованості на виконанні певних завдань з одночасною мінімальною затратою енергії, яка дозволить йому певний час підтримувати і перебувати у такому стані, а, отже, творити мікросвіт. А це означає, що процесу створення мікромініатюри, досягненню надзвичайно точних і цілеспрямованих рухів має передувати тривала робота митця по встановленню самоконтролю та певної духовної організації. З цією метою мініатюристи вдаються навіть до певної аскези. Адже це певним чином сприяє встановленню в ньому якогось внутрішнього ладу, який уможливорює відсутність мінімальних мікрівібрацій, що заважають його роботі. Так М. Сядристий розповідає: “Я сиджу над мікроскопом мокрий, лише в трусах, з іншим мисленням: у моїх рухах не повинно бути сумніву, бо він пробігає по нервовій системі, і рука здригнеться. ...Змінююся, уповільнюю думки – через тиждень я вже не той чоловік, яким був перед цим” [3].

Надзвичайно важливе значення для створення мікромініатюри має уповільнене дихання митця, встановлення в ньому певної частоти ударів серця, що уможливорює рідкий пульс. Адже штрихи наносяться тільки в проміжку між скороченнями серцевих м'язів, між ударами серця. Це є надзвичайно складним функціональним навантаженням на організм майстра (не фізичним, воно загалом тут є відсутнім). У стані граничної напруженості нервової системи

організм потребує врегулювання подачі кисню. При роботі ж з мікромініатюрою уповільнене дихання, яке необхідне для точності мінірухів рук, зумовлює кисневе голодування та порушує природні процеси саморегулювання в людині, збільшує частоту її пульсу і тим ускладнює роботу над мікромініатюрою. Тому кожен майстер мікромініатюри обов'язково виробляє власну дихальну техніку, яка є індивідуальною для процесу створення кожного об'єкта, що мініатюризується, для кожного етапу даного процесу. М. Сядристий з цього приводу пише: “Треба бездоганно володіти своїм тілом. Мої рухи мають бути як у людини, що йде канатом над прірвою, але так упевнено і без страху, ніби прямуючи по асфальту Хрещатиком. У юності я вивчав йогу, затримую дихання у воді упродовж понад 6 хвилин. Це смертельна доза: після цього у пересічної людини відмирає частина мозку” [3].

Такі, здавалось би, суто зовнішні умови роботи з мікромініатюрою, які є фактично стресом, граничним напруженням нервової системи, в дійсності постають духовним, суб'єктивним фактором її створення як мікрокосму. До того ж аскеза як підготовчий етап до роботи та сама дихальна практика мікромініатюриста набувають духовних ознак, які дану практику зближують з релігійною, де монах певним чином, що називається, “дихає Богом”, а шлях до Бога вибудовується як аскетичний шлях до себе Іншого. За вченням Григорія Палами, розум монаха має опуститися в серце та злитися з ним енергіями в єдиному прагненні до Бога, що інакше розумілося як з'єднання “розумної молитви” з диханням [4, 95-96]. Власно увесь зміст ісихастської практики та її методу Ісусової молитви полягав у тому, “щоб досягнути принципу роботи всієї антропологічної структури як єдиного цілого, енергії якого здатні резонансно збігатися з трансцендентними, які в свою чергу є енергіями Універсуму як цілого” [5, 98]. Фактично це означає, що мікрокосм людини має збігатися з макрокосмом, постаючи зв'язком за принципом подоби між великим світом (Всесвітом) і малим світом людини, відкриваючи в ній шлях до безмежного.

Саме це й відбувається в мистецькій практиці мікромініатюри, яка відкриває людині нові горизонти для її творчості, сприйняття світу, осмислення

та переживання свого зв'язку з усім сушим. Дихальна практика митця, як доводить С.А. Коненко, теж звернена до підсвідомого рівня майстра з метою перенесення регуляції процесів у організмі вже на свідомий рівень, який дозволить контролювати власні дії [6].

З точки зору такого постнекласичного напрямку, як метафізика тотальності, тут мова має йти про швидку зміну цілісності митця, а отже про його перехід до нових антропологічних якостей, пов'язаних з цією зміною. А це означає, що мова має йти не про дві різні практики людини, онтичну як практику самої себе (Я-буття) та онтологічну як практику Буття (Все-Буття), а про єдину практику людини як виявлення в ній, універсальній, власне людського. При цьому завдань для людини в будь-якій її практиці тепер постає як мінімум два: неодмінно розвивати обидві сторони свого буття та водночас «нарощувати» узгодження між онтичною і онтологічною сторонами. Тільки за наявності цих двох умов практика людини здатна ставати її рухом у напрямку до ідеальної (перехідної, біфуркаційної) цілісності як абсолютної гармонії в людині, що відкриває гармонію та повноту всього Буття. З позицій метафізики тотальності, це і є не що інше, як духовне еволюціонування людини, яке викликає зміни в усій людині як цілісності, на всіх її рівнях та супроводжується появою нових її якостей та можливостей, насамперед, творчих.

Отже, тоталогічна методологія вперше розкриває глибинний та досі недосліджений антропологічний зміст практики мікромініатюри, яка до цього часу поставала чимось феноменальним та непояснюваним. Розвиваючи та гармонізуючи онтико-онтологічну сутність людини в її бажанні створити власний мікрокосм, практика мікромініатюри для митця в першу чергу стає практикою самого себе, практикою власного сходження до повноти й гармонії, що в результаті й уможлиблює практику мікромініатюри та створення мистецького шедевра надмалих розмірів. Іншими словами, ми маємо справу з двома етапами досліджуваної практики як єдиного процесу: творення митцем під впливом умов себе Іншого, вселенського, та творення ним мікроскопічного виробу як специфічного відображення себе вже оновленого.

Література:

1. Кизима В.В. Метафизические начала сизигийной антропологии // Totallogy – XXI (чотирнадцятий випуск). Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 2006. – С. 7 - 153.
2. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь по культурологии / Б. И. Кононенко. – М.: Вече, 2003. – 512 с.
3. Сядристий М. У Торонто мою виставку відвідали за два тижні 30 тисяч канадійців: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrslovo.net/interesting-facts/doli-ludski/20491.html>.
4. Св. Григорий Палама. Триады в защиту священнобезмолвствующих. - М.: Паломник, 1995. – 461 с.
5. Телиженко Л. В. Мистический опыт как антропологический модус: синергетический поход: монография / Л. В. Телиженко. – Сумы: ИПП “Мрия-1” ООО, 2007. – 176 с.
6. Коненко С. А. Художественная микроминиатюра как средство построения микрокосма культуры: автореферат / С. А. Коненко. – Омск, 2009. – 26 с.

Telizhenko L.V. The practice of microminiature as an anthropological phenomenon

Firstly deals with the anthropological features analysis of micro miniature practice using postnonclassical methodology. From the standpoint of totallogical approach in practice, there are two interrelated stages, practice of I-being and practice of All-being, which correspond to the different types of the artist's integrity, attributive and bifurcational. It is proved that the micro miniature creation occurs only at the second stage of the practice after the internal self-change of the artist, caused by the harmonization of all anthropological processes.

Key words: *practice, human being, integrity, micro miniature, postnonclassical science.*

Теліженко. Л.В. Практика мікромініатюри як антропологічний феномен / Л.В. Теліженко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «ScienceMax I». - Краматорськ, 2 березня 2018 р. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – С. 29-33.